

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Cím: *Benczur Gyula emlékezete*

Forrás:

Budapesti Hírlap

Bsp.
(Hely)

1922. 7/16

(Old)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Benczur Gyula

Idő

"1922"

Személy

Benczur Gyula emlékezete.

Részlet Berzeviczy Albertnek a M. T. Akadémia vasárnapi ülésén tartott felolvasásából.

A hazánkat ért rettentő összeomlás nem lett volna teljes, ha ugyanakkor, gyors egymásutánban, majdnem minden téren legnagyobbjainkat, legjobb-jainkat is el nem veszítettük volna; a politikában Tisza István grófot és Wekerle Sándort, a tudományban Eötvös Loránt bárót, Beöthy Zsoltot és Lóczy Lajost, a művészetben Szinyeit és Benczurt. Szinte azt kell hinnünk, hogy nem tudták túlélni ezt a változást; a régi nagy Magyarország nagy alakjai nem fértek be a mi mostani törpeségünkbe.

Mint a hogy a halálban találkoztak Szinyei és Benczur, úgy együtt indult meg művészi pályájuk is, melyen barátok lettek és azok maradtak mindvégig. Sokat ígérő, nagy idő volt a megindulásnak az az ideje, a mikor Műnkhenben találkozik Benczur a már régebben odaszakadt magyarokkal; Wagnerrel, és Licznemeyerrel, a mikor ott látja dolgozni Dobozsán Székely Bertalánt, ott ismerkedik meg Kelety Gusztávval, Izsóval, utóbb lakótársa lesz Szinyeiné, majd összekerül Munkácsyval is. Ott állott össze észrevétlenül, sejtellenül az az egész csillagzat, mely azután a magyar művészet egész évfizdedeken át beragyogta.

Benczurak már tanulmányvevői alatt megismerjük szülei, testvérei iránti rajongó szeretetésben, mesterei iránti hálójában és barátaihoz való hű ragaszkodásában azt a szívemességet, mely utóbb saját családi életében is megnyilatkozik s művészei kerőfényes derűjének is forrása.

Lelki életébe úgy, mint művészetébe mindig beleszólt a haza szeretete. Bár tizenhétéves korától egész harminckilencedik életévéig Műnkhenben lakott, onnan nősült, ott alapított családot, az ottani képzőművészeti akadémia tanára lett, ott aratta első sikereit, s maga a műpártoló, ábrándos lelki fiatal bajor király megrendelői közé lépett; soha nemcsak meg nem tagadta magyarságát s el nem idegenedett hazájától, hanem teljes szívéből csüngött rajta; a

mikor csak tehette, hazajött, legszívesebben magyarakkal körülvéve, s mindig magyar dolgokon járt az esze. A történeti festésben is, bármennyire vonzotta a francia rokokó világa, kezdettől fogva magyar tárgyak is foglalkoztatták, hogy utóbb egészen azoknak szentelje magát. S a mikor életében beállott a nagy fordulat: hazahívták, abban a súlyos összeütközésben, mely feleségének megszokott baráti körének tartózkodó szava már elfoglalt, szép pozíciójának feltétele és a csábító hívás vonzóereje között lejártszódot, ez utóbbi bizonyára nemcsak azért lett győztes, mert művészi ambíciója s családjának jól felfogott érdeke is, mellette harcolt, hanem főképp és mindenekfölött hazájába vágódása döntötte el ráneve a kérdést.

Mikor a művész 1881 nyarán, harminchétféves korában, a magyar kormány meghívásáról először értesült, a modern festőművészetben már mindenképp kiváló helyet foglalt el. Könnyen áttekinthetjük addigi pályájának állomásait. 1861-ben lépett be a müncheni képzőművészeti akadémiába s négy évi tanulás és előkészület után, 1865-ben sikerült régi vágyához képest a Piloty iskolájába bejutnia, melyben négy évig maradt, miközben a magyar kormánytól ösztöndíjat kapott s 1869 végén teljesen önállósította magát. Ez időbe esett első utazása Párisba, a hol Makarttal benső barátságot kötött; az utjának benyomásai alatt adta magát azután rokokó interiórok tanulmányozására a közeli Schleissheim várában. Már 1873-ban meghívást kapott a prágai képzőművészeti akadémia igazgatói s a következő évben a weimari akadémia tanári állására; egyiket sem fogadta el, hanem bevárt, a míg 1875-ben magán a müncheni akadémián, melynek még nemrég növendéke volt, foglaltatott el egy tanszéket.

Hogy hazánk művészet dolgában sem olyan kulturátlan és barbár ország, a minőnek ellenségeink, és sajnos, néha magyartalan magyarok is feltüntetni szeretnek, annak csattanós bizonyítéka, hogy a Benczur pályája akkor lendült föl igazán, a mikor Magyarországra jött; Műnkhenben — mint maga panaszkodta — gyakran kellett napszámomunkát végeznie, hogy élhessen, itt válogathatott a megrendelésekben, melyekkel elhalmozták; már

1885-ben maga írta, hogy két feire és nyolc kézre volna szüksége, hogy minden megrendelést elfogadhasson. 1885-ben rendelte meg nála a székesfőváros Budavár visszavételének nagy képét; ezt követték utóbb a Szent-István-bazilika oltárképe és ángyalcsoportjainak kartonai s a millenniumis hőölat óriásképe, melyen tizenkét évig dolgozott, végül a királyi palotának szánt Mátyás-ciklus, melynek teljes befejezését már halála gátolta meg.

Már nagyon fiatalon, mikor az akadémiai tanulmány még lenyűgözte képzeletét, sóváran gondolt arra az időre, a midőn majd visszatérhet a természethez, „mely mégis csak mindig a művész egyetlen igaz tanítója fog maradni”. Mikor már első sikerei s hosszabb magyarországi időzés után visszatér Műnkhenbe, azt találja, hogy a művészetben új irány tör utat magának; ő is erősebben neki akar feküdni a természet utáni tanulmányoknak, nehogy festése petyhüdtté váljék. De az irányt sohasem fogadja el oly értelemben, hogy csak a festői hatás után induljon; Vajk kereszteselésének némely jóakaró, de fonák hírlóójával szemben csak magánlavójban védekezve, elárulja, hogy a kép gondolati tartalmát nem hajlandó a festői hatásnak föladni.

Ráfael és Michelangelót tartja a világ két legnagyobb művészenek, de mégis a velenceiek gyakorolják reá a legerősebb hatást, különösen kolorizmusukkal. Azt találja, hogy az élet túlrövid arra, hogy az ember az olasz reneszánszot egészen fölfogja, kivált a mi alattjáró korunkban.

Rendkívül türelmes volt az övétől eltérő irányok iránt is és jóakarata a törekvő fiatalokkal szemben. A kritika iránt sem volt közönyös; bár a dicséret el nem szédítette, a gáncsot tárgyilagosan ilélte meg. Az volt a hite, hogy a művésznak szabadság kell, hogy dolgozni tudjon, menten minden ideitlen igazgató befolyástól; hagyjuk szabadon fejlődni művészelünket, ne kényszerítsük az idegen sallang utánözására. Miért legyen a magyar művész franciáskodó, vagy német-majmoló? Magyar legyen! Az igazi művésztelenség nem is tud más lenni, mint a mi; a többi mind csak üres frázis. Terrorizálásnak e téren nincs helye!

Attól, hogy művészmozgalmak élére álljon a

nyilvános szerepléstől való irítozása tartotta vissza, a mit persze könnyü volt közönyre magyarázni. A vélt közöny viszont könnyen szült elhidegületet s a rosszul leplezett irigység könnyen talált ürügyet az ellenségeskedésre; ezért nem volt soha — a szó közönséges értelmében — népszerű művészkörökben. Önérzete, szerénysége tiltotta, a közelismerés fölmeniette attól, hogy a sajtó kegyét keresse s az a faja a dicsöitöknek, a mely maga szeret a dicsöibettnek fényében sütkérezni, sehogyse tudott hozzáférközni. Így aztán bekövetkezhelett az, hogy egy időben művészeinknek meglehetősen nagy tábora sorakozott egy sötét alak köré, a kinek kirándulása a művészetek terére majdnem annyit ártott művésztünknek, a mennyit politikai szereplése utóbb az országnak, s a ki támadását főleg Benczur ellen irányozta.

A világháboruban Benczur úgy, mint mi mindnyájan, hitt és bizott a győzelemben s lelkesedni is tudott érte. A győzelem helyett azonban jött a vereség, az összeomlás, az ország földarabolása, a forradalmak orgiái. Az ugynevezett proletárdiktatúra, mely valójában minden téren a degeneráltak perverz uralmát jelentette, nem nézhette jó szemmel a Benczur egészséges, erőteljes, a nemeknek és szépnek hódoló művészetét s törölte őt a művészek kataszteréből. És az összeomlás, a romlás szelleme, mely szegény hazája fölött diadalmaszkodott, megtalálta utját a falusi, dolányi rejtek helybe is; megtalálta alattomos és ádáz kórság alakjában, mely a mesternek művészetével együtt örökölfjunak látszott szervezetét megtámadta s rövid küzdelem után azt az elpusztlhatatlannak vélt élet- és munkaerőt 1920. nyarán leterítette . . .

Benczur a régi nagy Magyarországnak abban a meleg verőfényében élt, a mely képeiből sugárzik ki; végnapjai abba az éjbe merültek, mely reá és hazájára leszállott. Azonban, mikor lefeszette a magyar dicsőséget, nemcsak a múltba, hanem a jövőbe is nézett. A jövőbe, a melyben hitt és a mig a világ áll, mindig azoknak lesz igazuk, a kik hisznek!